

УДК 321.21

DOI <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1306>

І. І. Петренко

orcid.org/0000-0003-3328-4102

*доктор політичних наук, доцент,
професор кафедри політичних наук філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

О. І. Салтовський

orcid.org/0000-0002-1522-4723

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

В. М. Федорченко

orcid.org/0000-0002-3864-9660

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політичних наук філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

В. В. Колюх

orcid.org/0000-0002-8545-7450

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Оцінка ефективності програм та публічної політики (policy and program evaluation) є самостійним, складним та міждисциплінарним напрямом політичної науки. Це обумовлено тим, що немає єдиного показника результатів як, наприклад прибуток у сфері бізнесу, а також тим, що продукти публічної політики загалом складно оцінювати у грошовому еквіваленті, здебільшого у них немає ринкових аналогів. Також нетотожними є цінність та ціна публічної політики чи програми. У такій ситуації вкрай складно визначити змістовні, порівнювальні та контрольовані показники діяльності суб'єктів реалізації публічної політики. Втім сьогодні розроблено та апробовано багато різноманітних методик вимірювання ефективності публічної політики, спрямованих на подолання складнощів в її оцінці.

Практика засвідчила, що використання оцінки політики та програм дозволяє підвищити їх прозорість та підзвітність, а також збільшити ефективність й продуктивність функціонування суб'єктів їх реалізації. Особливий інтерес до цієї проблематики обумовлений поточним етапом реформування публічного урядування в Україні й перманентним пошуком способів оцінки ефективності впровадження публічних політик.

Оцінювання публічної політики використовується в Україні вкрай рідко. Слабкою є концептуалізація самої категорії, а також відсутнє систематизоване уявлення застосування механізму оцінювання публічної політики у вітчизняних політичних дослідженнях.

Метою дослідження є всебічний аналіз особливостей застосування різноманітних моделей оцінювання політики та програм в закордонних демократичних країнах та визначення перспектив їх усебічного використання в Україні.

Ведучи мову про оцінювання публічної політики передусім треба чітко визначити дане поняття. Наприклад, Майкл Паттон визначає оцінювання як систематичний збір інформації щодо характеристик та результатів політики, покращення її ефективності та допомоги

в ухвалення інформованих рішень щодо її подальшого розвитку (Patton, 1997). Своєю чергою Пітер Россі, Марк Ліпсей та Говард Фрімен вважають, що оцінювання полягає у використанні соціологічних методів для систематичного вивчення ефективності соціальних програм (Rossi, Lipsey, Freeman, 2004). А от Ернест Хаус та Кеннет Хов пропонують розуміти під оцінкою публічної політики інститут, що підвищує демократичність публічних рішень, оскільки він робить програми й політику більш відкритими для суспільного вивчення та обговорення (House, Howe, 1999). Керол Вайс називає оцінюванням систематичну оцінку операцій та/або результатів програми чи політики у порівнянні з комплексом явних чи неявних стандартів з метою вдосконалення програми чи політики (Вайс, 2000, с. 25). Українські дослідники вважають, що оцінювання політики – це систематична оцінка якості й ефективності політики, результатів її здійснення для вивчення її впливу на суспільство і вироблення рішень (Система розробки і здійснення публічних політик в Україні, 2004, с. 19).

Узагальнюючи різні підходи та адаптуючи їх до вітчизняної традиції визначення політичних категорій зазначимо, що під оцінкою публічної політики варто розуміти сукупність механізмів та методів щодо вивчення та виміру фактичних результатів та/або ефективності публічної політики для її удосконалення, перегляду та/або суспільного інформування.

Якщо розглядати процес становлення оцінки політики та програм, то, спираючись на дослідження Гельмута Вольмана, можна виокремити три основні хвилі (Wollmann, 2003, р. 1-11). Перша хвиля була пов'язана з виникненням держави загального благоденства (добробуту) в США та європейських державах після Другої світової війни, коли оцінку використовували для вимірювання безпосередніх результатів (outputs) від реалізованої політики. На цьому етапі як пріоритетну мету оцінювання було обрано забезпечення ефективного планування та підтримки реалізації державних програм. В цей період оцінювання проводилось зовнішніми науково-дослідними установами на замовлення органів державної влади. І вивчались в основному соціальні ефекти реалізованих політик та програм. Як приклад подібних досліджень можна назвати «Social Action Programm» та «Planning Programming Budgeting Systems» в США.

Друга хвиля почалася після нафтової кризи в 1970-х роках, коли до влади у західних державах прийшли такі політики як Рональд Рейган та Маргарет Тетчер. Вони проводили політику скорочення бюджетних видатків й згортання державних соціальних програм, тому оцінка політик та програм була передусім зосереджена на вимірюванні державних видатків (inputs) та економії ресурсів. Причому в цей період оцінювання стає неодмінним атрибутом реалізації публічної політики та програм. Як на першому, так і на другому етапі оцінювання розглядалось державою як механізм підвищення легітимності її рішень. Прикметно, що саме в цей час починають сформуватись мережеві організації оцінки, наприклад «Американська асоціація оцінки».

Третя хвиля почалася в кінці 1980-х років, коли західні держави почали активно впроваджувати новий державний менеджмент, який замінив ієрархічний принцип роботи державних органів принципами ринкового механізму, коли оцінка почала розглядатись не як інструмент легітимності політики, а як засіб ринкового вибору громадян. Відтепер оцінка політики та програм отримала нові показники – співвідношення витрат та вигод, орієнтація на отримання прибутку, ефективно в економічному плані витрачання наявних ресурсів, а також нові механізми – агенцифікація, аутсорсинг, боротьба з дублюванням функцій різними організаціями, управління за результатами тощо. У цей час почали домінувати такі типи оцінювання як: оцінка короткострокових (outputs) та середньострокових (outcomes) результатів, оцінка ефективності с точки зору «витрат – вигод» чи «витрат – результатів», самооцінка (self-evaluation) у вигляді моніторингу досягнень різноманітних індикаторів. Прикладами нових систем оцінювання третьої хвилі можна назвати систему зовнішнього оцінювання («best value regime») у Великобританії.

Узагальнюючи історичну ретроспективу становлення оцінювання публічної політики та програм можна констатувати, що в англійській літературі в контексті оцінювання публічної політики використовується два терміни: «оцінювання результативності» (output evaluation) та «оцінювання ефективності» (outcome evaluation). Ці поняття не є синонімами, фактично йде мова про два типи оцінювання, що мають різну методологію та інструментарій. Коротко розглянемо відмінності між ними.

Оцінка результативності передбачає оцінку конкретних результатів проекту. Вона має обмеження у застосуванні, зокрема підходить для проектів, щодо яких було розроблено конкретні кількісні показники. У сфері публічної політики таке оцінювання використовують для аналізу роботи державних органів, а саме зіставлення кількісних показників наданих ними послуг з плановими показниками. Також його використовують в тих державних програмах, де наявність показників та індикаторів є обов'язковою частиною документу. Як приклад використання такого підходу можна навести Німеччину, де розроблена система соціальних індикаторів з більш ніж 400 показниками. Відстежуючи кореляцію даних показників та тренди зміни їх значень, німецький уряд має уявлення про основні тенденції розвитку соціальної системи в країні та її «больові точки» (Noll, 2004).

Своєю чергою оцінка ефективності сфокусована не на досягненні визначених показників, а на ефекті, до якого та чи інша публічна політика чи програма призводить у різних сферах суспільного життя. Цей підхід передбачає оцінювання загальних результатів у порівнянні з очікуваними, аналіз результатів, яких не вдалося досягти, а також напрацьовуються рекомендації для подальшого планування діяльності органів публічного урядування та інших долучених суб'єктів публічної політики.

Оцінка повинна показати ступінь ефективності публічної політики, яка, своєю чергою, залежить від трьох основних чинників: 1) організаційних умов вироблення та виконання політики, у тому числі: якісного складу вищих чиновників, рівня централізації державної влади, відносинами між виконавчою та законодавчою владою; 2) засобів і методів впливу держави на різні сфери суспільного життя і поведінку окремих суб'єктів; 3) рівня консенсусу у суспільстві щодо загальної мети політики, її темпів та пріоритетів.

Оцінка ефективності публічної політики має низку методологічних та практичних проблем, зокрема: 1) ідентифікації політичних цілей; 2) належного визначення критеріїв ефективності; 3) розмежування політичних ефектів від інших ефектів реалізації політики чи програми; 4) поліваріантності політичного контексту (Knill, Tosun, 2012, p. 175).

Вказавши проблеми, варто сказати й про способи їх розв'язання. Перші три проблеми можуть бути розв'язані шляхом ретельної розробки проекту дослідження, ухвалення відповідних рішень про структуру та стратегію оцінювання, які будуть рамками для збирання та аналізу даних (Research methods in politics, 2008, p. 39). Водночас четверта проблема – політичний контекст – не піддається контролю. Хоча метою оцінювання є надання найбільш об'єктивної інформації щодо реалізації політики, ця діяльність відбувається в рамках певного політичного контексту, і багато осіб, які приймають рішення, можуть наголошувати на цьому моменті, щоб виставити себе в кращому світлі. Крім того, ще однією проблемою є те, що замовники оцінювання хочуть отримати негайну інформацію про політичні ефекти, тоді як багато ефектів від реалізації публічної політики є відкладеними.

В межах нашого дослідження важливим є розгляд сучасних моделей оцінювання політик та програм. Найбільш узагальнено, залежно від суб'єктів, які здійснюють оцінювання, виокремлюють дві групи моделей – внутрішню та зовнішню. Внутрішнє оцінювання здійснюється органом державної влади, який і реалізує політику. Такий підхід має переваги, зокрема: дає можливість врахувати всю повноту інформації щодо політики; економить ресурси, адже не передбачає залучення додаткових структур до оцінки; займає менше часу. Проте при використанні такого підходу неодмінно постає питання об'єктивності. Натомість зовнішнє оцінювання здійснюється незалежними експертами чи консультантами (можуть надавати поради й на попередніх етапах). Цей підхід має свої переваги, наприклад більшу об'єктивність. Проте зовнішнє оцінювання, як правило, займає більше часу, можуть залишитись поза увагою суттєві моменти реалізації політики, про які зовнішні експерти можуть не знати. Зовнішнє оцінювання особливо корисне в кризових ситуаціях, коли влада потребує підтримки та додаткової легітимізації своїх рішень. Отже, внутрішнє та зовнішнє оцінювання є одним із широких підходів до оцінювання в межах яких вже розвиваються конкретні моделі дослідження політики.

Поряд з внутрішнім та зовнішнім оцінюванням є також оцінювання процесів та оцінювання результатів. Оцінювання процесів передбачає вивчення того, що відбувається у межах політики

у процесі її виконання. Оцінювання результатів стосується кінцевих результатів політики для людей (груп), обслуговуванню яких і присвячувалась ця програма.

Також дослідники говорять про формувальне та підсумкове оцінювання. Метою формувального оцінювання є одержання інформації, яка забезпечує зворотний зв'язок у процесі розробки політики й допомагає зробити її кращою. Таке оцінювання обслуговує потреби розробників програм. Тож формувальне оцінювання планують і здійснюють, щоб допомогти розробникам політики на ранніх етапах роботи. Підсумкове ж оцінювання здійснюється після того, як формування програми закінчено й воно допомагає ухвалити рішення чи варто її починати впроваджувати в життя чи ні.

Формувальне оцінювання та оцінювання процесів застосовуються на ранніх етапах програми й спрямовані на поліпшення політики. Але все це відбувається до етапу її впровадження. А підсумкове оцінювання та оцінювання результатів стосуються змін, що сталися з учасниками у загальному підсумку реалізації програми. Тобто ці два підходи до оцінювання (формувальні-підсумкові та процеси-результати) відрізняються способом застосування. Коли ми говоримо про формувальне та підсумкове оцінювання, то маємо на меті відповідно або допомогти на етапі розробки політики, або «винести вирок» щодо неї. А в контексті ж оцінювання процесів-результатів мова йде про конкретні етапи досліджуваної політики, а не про роль оцінювача до впровадження в життя політики (Вайс, 2000, с. 31–35, 72–76).

Найповнішу систематизацію моделей оцінювання публічної політики та програм здійснив Еверет Ведунг (Vedung, 2000, р. 37–92). Він виокремив 8 таких моделей. Коротко проаналізуємо кожну з них:

1. **Оцінка досягнення мети.** Ця модель складається з двох ключових компонентів – оцінки досягнення мети та оцінки результату. Основна мета моделі – визначення того, чи досягнуті в процесі реалізації політики/програми оголошені результати й наскільки вони узгоджуються з її цілями. Дана модель бере за основу цілі політики, а потім збираються докази того, чи дійсно ці цілі були досягнуті на практиці. Цілі є єдиними стандартами оцінки реалізації програми. З одного боку така модель є доволі простою та зрозумілою, адже логічно, що досягнення цілей є головним завданням реалізації будь-якої публічної політики. Проте такий підхід має суттєвий недолік – слабке врахування непередбачених результатів, які часто виникають в процесі реалізації публічної політики.

2. **Оцінка побічних (сторонніх) результатів.** Ця модель також фокусується на результат, проте враховує не лише оголошені результати, але й побічні (сторонні). При цьому побічні результати можуть мати як позитивний, так і негативний ефекти. Тобто ця модель є вдосконаленою модифікацією першої моделі. Але попри те, що вона враховує недолік попередньої моделі, вона має й свої власні слабкі місця. Так, ця модель не передбачає завчасно сформульованих критеріїв оцінки побічних результатів, що заважає визначенню кінцевої мети політики через складнощі визначення співвідношення побічних та основних результатів.

3. **Модель аналізу результатів.** Ця модель концентрується на оцінці всіх наслідків впровадження політики, практично ігноруючи оголошені цілі. З реалізацією такого підходу є низка проблем. По-перше, проблемою є визначення критеріїв оцінки результатів, адже якщо цілі не виступають такими критеріями, то необхідно шукати інші, що призводить до багатьох різночитань та дискусій. По-друге, ця модель передбачає аналіз потреб осіб та організацій, яких стосується політика й подальше зіставлення отриманих результатів з виявленими потребами, що є доволі громіздким та складним процесом. Ну і знову ж таки проблема об'єктивності нікуди не дівається.

4. **Комплексна оцінка.** Ця модель передбачає включення в оцінювання не лише результатів публічної політики, а й оцінку процесу реалізації. Початковим завданням експерта є протиставлення запланованих результатів фактичним, порівняння цілей з реальністю, але також досліджуються й дії суб'єктів реалізації політики, їх взаємодія та злагодженість. З одного боку ця модель начебто враховує всі слабкі місця попередніх моделей, проте вона є доволі складною та дорогою. Також мало уваги в ній приділяється побічним (стороннім) чи непередбачуваним результатам політики.

5. **Оцінка орієнтована на клієнта.** Ця модель базується на ринкових принципах визначення ефективності, та для своєї ефективності потребує активного, критично налаштованого

споживача, готового та здатного формулювати свої уподобання. Тобто ця модель фокусує увагу на потребах та очікуваннях споживачів (суспільства або його частини), інтереси яких зачіпає відповідна політика. Основним інструментом цієї моделі виступає моніторинг громадської думки з конкретних питань публічної політики. З одного боку, такий підхід дає змогу отримати оцінку політики від кінцевих споживачів, які висловлюють своє враження щодо зміни (позитивної чи негативної) або відсутності змін у своєму житті від реалізації конкретної політики. Зрештою головною метою публічної політики є розв'язання суспільних проблем. Проте, з іншого боку, самі громадяни часто не є об'єктивним джерелом визначення своїх потреб та уподобань, передусім через принципово різні критерії та масштаби оцінки.

6. Модель зацікавлених сторін. Ця модель враховує не лише думки споживачів (тобто громадян як кінцевих реципієнтів), але й інтереси всіх стейкхолдерів (зацікавлених в результатах політики груп, організацій, осіб). Її метою відповідно є виявлення не просто ступеня задоволеності інтересів однієї чи декількох груп, а збалансованості політики з точки зору забезпечення інтересів всіх залучених сторін. У використанні цієї моделі є дві основні проблеми: 1) високі витрати на її реалізацію; 2) складність визначення кола зацікавлених сторін та їх істинних інтересів.

7. Модель продуктивності. Це по суті економічна модель, зорієнтована на оцінку співвідношення отриманого продукту політики та витрачених ресурсів. Методологічно ця модель найбільш зрозуміла. Проте в контексті публічної політики вона має низку недоліків, головний з яких те, що низка результатів публічної політики не може бути чітко виражена в грошовій формі. Продукти публічної політики специфічні, вони не є товаром у звичному економічному розумінні. Тому ця модель має низку обмежень у застосуванні.

8. Модель експертної оцінки. Як правило, ця модель передбачає три стадії: 1) самооцінка групи чи організації, на яку спрямоване оцінювання; 2) попередня експертна оцінка, яку проводять спеціалісти в конкретній сфері; 3) кінцева експертна оцінка, яка враховує реакцію аудиторії, що оцінюється на думки експертів. Для цієї моделі характерний жорсткий та об'єктивний відбір суб'єктів оцінювання. Таке оцінювання є дійсно фаховим, але часто є доволі вузьким, через обмежену предметну сферу залучених експертів.

Своєю чергою Вільям Данн виокремлює три підходи до реалізації процедури оцінювання публічної політики:

1. Псевдооцінювання – це підхід, що використовує описові методи з метою вироблення надійної та обґрунтованої інформації щодо наслідків політики без спроб поставити під сумнів значення цих наслідків для суспільства. Він припускає, що критерії міри цінності є самоочевидними або несуперечливими. Тобто, будь-який наслідок публічної політики розглядається як такий, що априорі відповідає завданню.

2. Формальне оцінювання – це підхід, що використовує описові методи з метою вироблення надійної та обґрунтованої інформації щодо наслідків публічної політики, але оцінює такі наслідки на основі цілей публічної політики, які формально проголошені виробниками політики. Він припускає, що формально проголошені цілі є адекватними критеріями міри цінності публічної політики.

3. Оцінювання з позиції теорії рішень – це підхід, що використовує описові методи з метою вироблення надійної та обґрунтованої інформації щодо наслідків політики, які усвідомлено ціняться великою кількістю акторів (суб'єктів) публічної політики. Даний підхід намагається зробити усвідомленими як приховані, так і очевидні цілі й завдання суб'єктів (акторів) публічної політики. Тобто, він з'єднує інформацію щодо наслідків політики з цінностями та перевагами численних акторів публічної політики.

Оцінювання з позиції теорії рішень припускає, що формально проголошені та приховані цілі акторів являють собою належний критерій вимірювання значення або цінності публічної політики. Головна відмінність від перших двох підходів – він спрямований на виявлення прихованих і заявлених цілей зацікавлених сторін. Це означає, що формально проголошені політиками цілі політики не є єдиним джерелом цінностей, оскільки всі сторони, зацікавлені й залучені до формулювання й реалізації політики, беруть участь у генеруванні мети і цілей, стосовно яких вимірюються характеристики політики.

Двома основними формами оцінювання з позицій теорії рішень є оцінка міри оцінювання і мультиатрибутивний аналіз корисності:

– Оцінка міри оцінювання – здійснюється аналіз системи прийняття рішень, яка, за припущенням, повинна використовувати інформацію про здійснення політики та уточнювати мету, цілі та припущення, відносно яких здійснюється вимірювання. Основне питання – чи можна взагалі оцінити цю політику? Для політики необхідні три умови оцінюваності: чітко сформульована політика; чітко визначені мета і цілі, а також наслідки; і набір відкритих припущень, що пов'язують дії політики з цілями та наслідками.

– Мультиатрибутивний аналіз корисності – набір процедур щодо отримання від численних зацікавлених сторін їх суб'єктивних суджень про ймовірність і цінність/значущість результатів політики. Сила цього методу – він дозволяє аналітику систематично впоратись з суперечливими цілями численних зацікавлених сторін. Але це можливо лише у випадку здійснення всіх наведених кроків у груповому процесі, в якому беруть участь відповідні сторони (Данн, 2005, с. 423–432).

Перелік моделей оцінювання не вичерпується зазначеними підходами, проте дає змогу окреслити основні напрями, які використовуються в практиці оцінювання публічної політики. В межах кожної з моделей використовуються доволі широка плеяда методів, які обираються залежно від специфіки конкретної політики та відповідного предметного поля. Причому універсального методологічного підходу для обрання системи методів немає, все залежить від конкретної ситуації, практики та майстерності експертів. Найчастіше використовують методи експертних та кількісних оцінок.

На вибір типу оцінки та методів проведення оціновальних досліджень впливають такі чинники як: 1) цілі оцінки; 2) інтереси організації чи окремих груп; 3) політичні умови; 4) наявність необхідних ресурсів і часу для її проведення.

Логічно виокремити три етапи процесу оцінки публічної політики: 1) визначення цілей та об'єкту оцінки, адже без них неможливо точно встановити та виміряти успіх і прорахунки політики; 2) виконання оцінки за допомогою наукових методів збору та оцінки інформації, слід пам'ятати, що від точності аналізу та узагальнення статистичних даних залежить результат оцінювання; 3) отримання інформації та вироблення рекомендацій для керівників.

Планування і проведення оцінки результатів публічної політики вимагає відповіді на низку складних методологічних проблем, серед яких можна назвати вибір показників, доцільність застосування кількісних та якісних оцінок, забезпечення точності й об'єктивності проведення оцінок, використання результатів оціновальних досліджень. Розв'язання цих проблем є запорукою достовірності отриманих даних. Оцінка використовується не лише для встановлення ефективності політики, але і з метою виявлення слабких сторін у діяльності організації та внесення змін в систему управління.

Можна оцінювати різноманітні аспекти і сторони публічної політики, а також дії учасників на кожному етапі впровадження політики. Також оцінюватися можуть окремі елементи політики чи оцінка може носити комплексний характер. Зазвичай, оцінюються чотири елементи публічної політики: 1) оцінка процесу виконання публічної політики дає відповідь на питання чи є обрана стратегія найкращою для досягнення поставлених цілей, а також включає вивчення методів управління, їх ефективності, здатності та можливості організаційних структур виконувати поставлені завдання, уміння мобілізувати наявні ресурси, компетентність керівників та службовців; 2) оцінка результатів публічної політики передбачає зіставлення наявних результатів з можливою результативністю інших підходів до розв'язання проблеми, а також передбачає вивчення того, в якій мірі були виконані поставлені завдання і цілі, чи вдалося повністю здійснити заплановані заходи та вийти на відповідні показники; 3) оцінка наслідків виконання публічної політики та їх вплив на різноманітні сторони життя населення і діяльність організацій; 4) оцінка економічної ефективності публічної політики дозволяє визначити, наскільки раціонально були витрачені відповідні ресурси, виділені на впровадження даної політики.

В контексті широкого запровадження оцінювання публічної політики в Україні варто зважати на те, що наша адміністративно-політична система має низку специфічних особливостей,

які вимагають розробки та впровадження вітчизняних методик оцінювання. Сліпе копіювання західного досвіду не принесе очікуваних результатів. Треба прагнути до створення дієвих мер, в які б входили наукові товариства, органи публічної влади та представники громадянського суспільства. Система оцінювання має бути об'єктивною, незалежною та багаторівневою.

Для того, щоб обрати модель оцінювання варто дати відповідь на наступні питання: Наскільки ґрунтовне оцінювання необхідно провести? На досягнення яких результатів буде спрямоване дослідження? Хто буде здійснювати оцінювання і яким методологічним інструментарієм він володіє? Які методи є змога використати? Які рівні оцінювання мають бути охоплені?

Пріоритетним для України є завдання всебічного впровадження оцінювальних досліджень у всі органи державної влади на всіх рівнях. Це стане могутнім поштовхом до нового етапу державотворення нашої країни шляхом уникнення помилок та прорахунків минулого. У сучасних умовах неможливо проводити публічну політику і приймати рішення без її моніторингу та усесторонньої оцінки, адже проблеми стають все складнішими та зростає ціна помилки, окрім того, в умовах обмеженості ресурсів необхідним є раціональне використання державних ресурсів.

Література

Вайс К. Оцінювання. К. : Основи, 2000. 671 с.

Данн В. Н. Державна політика: вступ до аналізу : підручник для ВНЗ / пер. з англ. Г. Є. Краснокутського ; наук. ред. М. О. Баймуратов. Одеса : АО БАХВА, 2005. 504 с.

Система розробки і здійснення публічних політик в Україні / під ред. Дем'янчука О. К. : Факт, 2004. 220 с.

House E. R. & Howe R. H. (1999). Values in evaluation and social research. Thousand Oaks, CA : SAGE. 176 p.

Knill C., Tosun J. Public policy. A new introduction. L., 2012. 376 p.

Noll H.-H. Social indicators and indicator systems: tools for social monitoring and reporting. URL: http://www.gesis.org/fileadmin/upload/institut/wiss_arbeitsbereiche/soz_indikatoren/Publikationen/OECD-Forum-Noll.pdf

Patton M. (1997). Utilization-focused evaluation: the new century text / by Michael Quinn Patton. 3rd edition. Newbury Park, CA : Sage Publications Inc. 448 p.

Research methods in politics / P. Burnham, K.G. Lutz, W. Grant, Z. Layton-Henry. Basingstoke, 2008. 370 p.

Rossi P. H., Lipsey M. W. & Freeman H. E. (2004). Evaluation: a systematic approach. 7th Edition. Newbury Park, CA : Sage Publications, Inc. 480 p.

Vedung E. Public Policy and Program Evaluation. New Brunswick : Transaction Publishers, 2000. 360 p.

Wollmann, H. (2003). Evaluation in public-sector reform: Toward a 'third wave' of evaluation? In: Hellmut Wollmann (ed.). Evaluation in Public Sector Reform, Cheltenham/Northampton: Edgar Elgar. 288 p.

References

Vais K. (2000). Otsiniuvannia [Evaluation]. K. : Osnovy. [in Ukrainian]

Dann V. N. (2005). Derzhavna polityka: vstup do analizu: pidruchnyk dlia VNZ [Public policy: introduction to the analysis: a textbook for universities] / per. z anhl. H. Ye. Krasnokutskoho ; nauk. red. M. O. Baimuratov. Odesa : AO BAKhVA, 2005. [in Ukrainian]

Systema rozrobky i zdiisnennia publichnykh polityk v Ukraini (2004) [The system of development and implementation of public policies in Ukraine] / pid red. Demianchuka O. K. : Fakt. 220 p. [in Ukrainian]

House E. R. & Howe R. H. (1999). Values in evaluation and social research. Thousand Oaks, CA : SAGE. [in English]

Knill C., Tosun J. (2012). Public policy. A new introduction. L. [in English]

Noll H.-H. (2004) Social indicators and indicator systems: tools for social monitoring and reporting. URL: http://www.gesis.org/fileadmin/upload/institut/wiss_arbeitsbereiche/soz_indikatoren/Publikationen/OECD-Forum-Noll.pdf [in English]

Patton M. (1997). Utilization-focused evaluation: the new century text / by Michael Quinn Patton. 3rd edition. Newbury Park, CA : Sage Publications Inc. [in English]

Research methods in politics (2008) / P. Burnham, K.G. Lutz, W. Grant, Z. Layton-Henry. Basingstoke, 2008. [in English]

Rossi P. H., Lipsey M. W. & Freeman H. E. (2004). Evaluation: a systematic approach. 7th Edition. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc. [in English]

Vedung E. (2000). Public Policy and Program Evaluation. New Brunswick : Transaction Publishers, 2000. [in English]

Wollmann H. (2003). Evaluation in public-sector reform: Toward a 'third wave' of evaluation? In: Hellmut Wollmann (ed.), Evaluation in Public Sector Reform, Cheltenham/Northampton : Edgar Elgar. [in English]

Анотація

Петренко І. І., Салтовський О. І., Федорченко В. М., Колох В. В. Особливості оцінювання публічної політики: уроки для України. – Стаття.

У статті розглянуто особливості застосування різноманітних моделей оцінювання публічної політики в зарубіжних демократичних країнах та визначено перспективи їх усебічного використання в Україні. Встановлено, що в англійській літературі в контексті оцінювання публічної політики використовується два терміни: «оцінювання результативності» (оцінка конкретних результатів) та «оцінювання ефективності» (оцінка досягнутого ефекту). З'ясовано, що найбільш узагальнено, залежно від суб'єктів, які здійснюють оцінювання, виокремлюють дві групи моделей – внутрішню та зовнішню. Також розглянуто такі підходи до оцінювання публічної політики як оцінювання процесів та оцінювання результатів, а також формувальне та підсумкове оцінювання. Проаналізовано моделі оцінювання публічної політики Еверета Ведунга: оцінка досягнення мети; оцінка побічних результатів; модель аналізу результатів; комплексна оцінка; оцінка орієнтована на клієнта; модель зацікавлених сторін; модель продуктивності; модель експертної оцінки. Розглянуто три підходи до реалізації процедури оцінювання публічної політики Вальяма Данна – псевдо-оцінювання, формальне оцінювання, оцінювання з позиції теорії рішень. Встановлено, що в межах кожної з моделей використовуються доволі широка плеяда методів, які обираються залежно від специфіки конкретної політики та відповідного предметного поля. Універсального методологічного підходу для обрання системи методів немає, все залежить від конкретної ситуації, практики та майстерності експертів. На вибір типу оцінки і методів проведення оціночних досліджень впливають такі чинники як: цілі оцінки; інтереси організації чи окремих груп; політичні умови; наявність необхідних ресурсів і часу для її проведення. В контексті широкого запровадження оцінювання публічної політики в Україні автори доходять висновку, що варто зважати на специфічні особливості адміністративно-політичної системи, які вимагають розробки та впровадження вітчизняних методик оцінювання. Треба прагнути до створення дієвих мереж, в які б входили наукові товариства, органи публічної влади та представники громадянського суспільства.

Ключові слова: оцінка політики та програм, ефективність публічної політики, результативність публічної політики, процедури оцінки публічної політики, моделі оцінки публічної політики.

Summary

Petrenko I. I., Saltovskiy O. I., Fedorchenko V. M., Kolyukh V. V. Features of public policy evaluation: lessons for Ukraine. – Article.

The peculiarities of the application of various models of public policy evaluation in foreign democracies are considered and prospects for their comprehensive use in Ukraine are identified in the article. It is established that in the English-language literature in the context of public policy evaluation two terms are used: "performance evaluation" (evaluation of specific results) and "evaluation of effectiveness" (evaluation of the achieved effect). It was found that the most generalized, depending on the subjects who carry out the assessment, two groups of models – internal and external – are distinguished. Approaches to public policy evaluation such as process evaluation and performance evaluation, as well as formative and final evaluation are also considered. Everett Vedung's public policy assessment models are analyzed: assessment of goal achievement; evaluation of side effects; model of analysis of results; comprehensive assessment; assessment is customer-oriented; stakeholder model; productivity model; expert assessment model. Three approaches to the implementation of the procedure of evaluation of public policy of William Dunn are considered – pseudo-evaluation, formal evaluation, evaluation from the standpoint of decision theory. It is established that within each of the models a rather wide constellation of methods is used, which are chosen depending on the specifics of a particular policy and the relevant subject field. There is no universal methodological approach to choosing a system of methods, it all depends on the specific situation, practice and skills of experts. The choice of evaluation type and methods of evaluation research is influenced by such factors as: evaluation objectives; interests of the organization or individual groups; political conditions; availability of necessary resources and time for its carrying out. In the context of the widespread introduction of public policy evaluation in Ukraine, the authors conclude that it is necessary to take into account the specific features of the administrative and political system, which require the development and implementation of domestic evaluation methods. Efforts should be made to establish effective networks, including scientific societies, public authorities and civil society.

Key words: policy and program evaluation, output evaluation, outcome evaluation, procedures of public policy evaluation, models of public policy evaluation.